

16 JUNI 1916.

AFLEVERING 4.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM.

Prijs per Jaar f 4.80.

DE ASCHGRAUWE KIEKENDIEF.

(*Circus pygargus*).

HET is in onzen tijd een waar buitenkansje een roofvogel te kunnen bestudeeren, vooral als 't geen torenvalk of sperwer geldt. De eeuwenlange vervolging, waaraan al, wat scherpe klauwen en een omgebogen snavel draagt, heeft blootgestaan, heeft de orde dezer dieren angstwekkend gedund en de kiekendieven in 't algemeen, maar de aschgrauwe in 't bijzonder, hebben zich aan deze vermindering niet kunnen onttrekken. Slechts hier en daar in ons land, op de eenzaamste, 't minst door menschen bewoonde en bezochte plaatsen, hebben ze stand kunnen houden en dan veelal nog uitsluitend door de bescherming van lieden, die 't werkelijk goed met de vogels meenden en die de nesten van de aschgrauwe kiekendieven spaarden ter wille van hun zeldzaamheid.

Gelukkig heeft de nieuwe vogelwet, sinds 1 Januari 1914 in werking getreden, zich ook over de roofvogels ontfermd; alleen sperwer en smelleken vallen er nog buiten. Maar al onze kiekendievensoorten zijn dan nu wettelijk beschermd

en 't is te wenschen, dat de bepaling zich zoo zal doen gelden, dat de vermindering tot staan is gebracht en dat deze vogels zich weer kunnen vestigen op plaatsen, waar de soort sedert lang uitgeroeid is. Het is ook heusch geen ramp voor een streek, door een roofvogelpaar bewoond te worden. Voor een overvloed dezer dieren behoeven we waarachtig voorloopig niet bevreesd te zijn en de schade, door een enkel paar veroorzaakt, is op zijn minst genomen, sterk overdreven. Ieder, die enkele vertegenwoordigers van de meest forsche en meest

gracieuse van alle vogelorden van aanzien kent en oog heeft voor vogelschoon, zal zich over de bescherming niet weinig verheugen.

Zelf heb ik het voorrecht gehad, vooral den aschgrauwen kiekendief van meer nabij te leeren kennen en hoewel ik ze jaren achtereen heb kunnen gadeslaan, heb ik nog nooit één enkel oogenblik betreurd, in de nabijheid van deze vogels doorgebracht. Steeds weer valt er iets nieuws, iets aardigs op te merken en de aard der roofvogels, vooral hun schuwheid, veroorzaakt en verscherpt door de eindelooze vervolging, voorkomt ook, dat men in korten tijd met hun intieme leven op de hoogte geraakt.

Zelfs zonder ze van dichtbij te zien te krijgen, valt er al genoeg van de grauwe kiekendieven te genieten; alleen in hun vliegtoeren zou men zich uren achtereen kunnen vermeien.

Volmaakter vliegers zijn er dan ook moeielijk denkbaar. Ik heb het mannetje, licht blauw-grijs met diepzwarte vleugelpunten en met twee smalle donkere strepen over de kleine slagpennen, gadegeslagen, als het, soms een stipje gelijk, door het luchtruim zweefde met enkele vlugge, krachtige vleugelslagen, afgewisseld door lange tijden van drijven met roerloze wieken; in wijde kringen heb ik het zien omcirkelen en met toegeslagen vlerken heb ik het naar beneden zien schieten of met hoekige vleugels, nog smaller dan gewoonlijk, heb ik den vogel

Mannetje van den Aschgrauwen Kiekendief.
Foto A. BURDET.

tegen den sterksten wind zien optrekken. Ook een paar mannetjes heb ik van tijd tot tijd bespied in hun onschuldig, behendig spel, hoog in de lucht. 't Is alles vlugheid en kracht aan de stoere, slanke vogels en elke beweging, zelfs de meest onverwachte, schijnt hun zonder de minste moeite af te gaan.

Dikwijls ook heb ik den grauwen kiekendief, voornamelijk weer het mannetje — het wijfje schijnt niet zoo veel opgemerkt te worden — betraapt op zijn strooptochten, slechts een paar meter boven den beganen grond vliegende en door achter struiken en heuveltjes om in zijn weg te treden, heb ik hem vlak boven me zien passeeren. Van neerschieten op de prooi, zooals o. a. de sperwer dat kan doen, heb ik nooit iets kunnen bemerken; integendeel, deze wordt, als 't tenminste een vogel is, van den grond opgejaagd en van heel nabij heb ik eens kunnen zien, hoe een leeuwerik in de klauwen van den roover viel.

't Was weer de gewone jachtpartij; in een bijna rechte lijn had de grauwe kiekendief weiland na weiland afgejaagd en plotseling zag ik, dat er vlak voor den geduchten vogel een leeuwerik opvloog en in een richting, rechthoekig op die van den roofvogel, trachtte te ontkomen. Deze laatste hield onmiddellijk zijn vaart in, zwenkte en volgde den armen vluchteling, die na een paar flinke vleugelslagen reeds werd ingehaald.

Nogmaals deed de leeuwerik een poging om te ontsnappen, maar ook deze bleef vruchteloos; opnieuw temperde de kiekendief zijn vaart, stond voor een moment bijna stil in min of meer loodrechte houding, keerde zich snel om en met één slag van den haast nimmer falenden klauw was de kleine vogel gevangen.

Direct daarop ging de kiekendief zitten, waarschijnlijk om zijn vangst af te maken, vloog weer op en streek even verder opnieuw neer. Na tien minuten ongeveer was de prooi blijkbaar verorberd en werd de jacht op den ouden voet voortgezet.

't Heele drama had zich in te korten tijd afgespeeld om veel indruk te maken; ik ben soms getuige geweest van jachtpartijen, die pas eindigden als het slachtoffer door oververmoeidheid niet meer in staat was, een nieuwe poging tot ontkoming te wagen.

Uit één zoo'n waarneming mag men niet de conclusie trekken, dat de aschgrauwe kiekendief zich vooral en nog minder, dat hij zich uitsluitend met vogels voedt en derhalve als hoogst schadelijk moet worden gebrandmerkt. Soms toch vond ik resten van muizen, achtergelaten bij een overhaaste vlucht en ook bij een nest met jongen trof ik eens zulk een knaagdier aan, half verscheurd.

Naar roofvogelwijze worden de onverteerbare voedselresten, ook al door de jongen, in den vorm van ballen verwijderd en hoewel men slechts zelden van die ballen bij het nest aantreft en dan steeds versche — men mag dus gerust aannemen, dat ze door de oude vogels weggenomen worden — blijkt uit een nader onderzoek, dat ze behalve beenderen, haar en veeren, ook overblijfselen van kevers bevatten. Zoo schadelijk als de grauwe kiekendieven soms gescholden

worden, zijn ze dus lang niet en de afwisseling in hun dagelijksch menu komt den landman ten goede. De grootste vijanden van onze roofvogels blijven ook thans nog de jachtopzieners, die met angstige nauwgezetheid waken voor het welzijn van de jachtdieren en die, zonder veel moeilijkheden, ook nu nog vergunning kunnen verkrijgen, de roofvogels te verdelgen. En dan weegt het wegvangen van een enkel fazantenkuiken zwaarder dan het eten van tientallen muizen en schadelijke insecten!

Zoo lang men niet beter bekend is met de levenswijze van onze roofvogels, zal daarin niet gemakkelijk verandering gebracht kunnen worden.

Doode dieren worden evenmin versmaad; ik heb een kiekendief eens zien smullen aan een in een strik geworgd konijn. Maar dat was in den winter en

Wijfje van de Aschgrauwe Kiekendief bij het nest met pas uitgekomen jongen.
Foto A. BURDET.

dan kunnen de roofvogels niet al te kieschkeurig wezen. Gewoonlijk trekken de grauwe kiekendieven des najaars weg, maar toch blijven er iederen winter enkele exemplaren omzwerven. Wie weet echter waar die vogels zijn uitgebroed! Zeer waarschijnlijk zijn het geen inlandsche exemplaren. In verreweg de meeste gevallen zijn het oude mannetjes, die de winterkoude en den daarmee gepaard gaanden honger trotseeren; wijfjes en jonge vogels zijn in dien tijd zeer zeldzaam.

In het laatst van April keeren de weggevluchte grauwe kiekendieven pas terug; de wijfjes iets later dan de mannetjes en wijl het aantal doortrekkers nog al groot is, heeft men in dien tijd en op den najaarstrek in October de beste gelegenheid de vlugge vogels te ontmoeten.

In verband met de late terugkomst valt ook de broedtijd vrij laat; vóór

DE ASCHGRAUWE KIEKENDIEF.

65

half Mei heeft men weinig kans een nest aan te treffen en niet zelden is het bijna Juni voor het eerste ei gelegd wordt. Bovendien worden de eieren met vrij lange tusschenpoozen gelegd, meestentijds van meer dan twee etmalen, zoodat de zomer al vrij ver gevorderd is, eer het eigenlijke broeden kan aanvangen. Verscheidene schijvers beweren dat de aschgrauwe kiekendief reeds met broeden begint, zoodra er één ei aanwezig is, maar die bewering is wel wat houd; mij zijn verschillende gevallen bekend, die deze bewering logenstraffen. Een vaste regel schijnt hierin evenwel niet te bestaan.

Gewoonlijk bestaat een legsel uit vier of vijf eieren, blauwachtig wit en

Bijna vlugge jongen van den Aschgrauwen Kiekendief in oproerige stemming.
Foto A. BURDET.

met vrij grove schaal; van vlekken heb ik nooit iets kunnen bespeuren. Het heeft mijn aandacht getrokken, dat er veel nesten zijn, waarvan een der eieren onbevruucht is. Ik weet niet of dit overal gebeurt; de kiekendieven, die ik heb leeren kennen, stammen waarschijnlijk zonder uitzondering van dezelfde familie af, zoodat er heel goed andere oorzaken in het spel kunnen zijn.

Voor nestmateriaal heb ik zeer veel zien gebruiken het onderste deel van helmplanten, vaak nog met een stuk van den wortel er aan en deze plantendeelen worden ook om den nestrand gelegd en werkelijk met smaak gerangschikt. Met deze versiering wordt voortgegaan, zelfs nadat de jongen ter wereld zijn

gekomen. Het nest zelf, een heel ondiepe kuil, ligt tusschen heide, riet of lage struikjes.

't Is leuk goed, die jeugdige kiekendiefjes, in hun wit, donzig pakje, met hun heldergele pooten en zwarte oogen en snavel. Aanvankelijk houden ze zich uitermate rustig, zoo zelfs, dat er soms een halfuur achtereen geen enkel teeken van leven valt waar te nemen, hoogstens wordt de kop een weinig verschoven. Zooveel meer ze groeien — en dat gaat vrij vlug — zooveel meer leven komt er in en al heel gauw nemen ze een uitdagende houding aan, zoodra men het nest nadert. In het begin is dat niets dan bangmakerij; ze sperren den bek wel wijd open, zoodat men ze letterlijk in de keel kan zien, maar ze weten van snavel en klauwen nog geen gebruik te maken.

Lang dragen de jonge vogels 't kleed der onschuld niet; na een dag of tien reeds komen er hier en daar, vooral aan de borst en op den mantel roodachtig bruine vlekjes te voorschijn, die hand over hand in grootte en in aantal toenemen en het wit meer en meer verdringen. Bij halfvolwassen vogels is de donkere kleur reeds ver in de meerderheid.

Op dien leeftijd is het nest den jongen al te benauwd geworden; ze voorloven zich kleine uitstapjes in de naaste omgeving, maar keeren haastig naar de platgetreden nestplaats terug zoodra de moeder met voedsel neerstrijkt. Nadert er dan onverwachts gevaar, dan maken ze zich weer snel uit de voeten, onbeholpen met de vleugels slaande. In het verstoppertje spelen zijn het heele bazen, vooral als de oorspronkelijke nestkleur eenmaal geheel en al is verdwenen.

Zien ze zich ontdekt, dan zoeken ze zich op allerhande manieren te verdedigen, en dat is bij volwassen jongen werkelijk ernst geworden. Ze werpen zich op den rug, houden den bek wijd open, kloppen woedend met de vleugels en ontzien zich niet de klauwen nijdig uit te slaan. Ik heb zoo'n kiekendief eens in mijn hand laten grijpen, maar dat bekwam me slecht; de scherpe nagels drongen diep in het vleesch en ondanks schudden, was het dier niet tot loslaten te bewegen; minuten achtereen bleef het aan mijn hand hangen. 't Werd me toch wel wat al te bar en ten slotte heb ik zijn klauwen, rood van het bloed, voorzichtig losgemaakt.

Geweldig kunnen jonge kiekendieven door vliegen geplaagd worden, die, azende op de resten van de prooi, zich steeds in de omgeving van het nest ophouden en die zich graag op den kop, bij voorkeur nog wel op de oogen der jongen ophouden. En wat geeft 't, al schudt zoo'n dier eens heftig met den kop; de kwelgeesten keeren immers toch onmiddellijk terug.

Het wijfje blijft zich steeds in de nestomgeving ophouden en belast zich ook met het voeren. De verre strooptochten komen uitsluitend voor rekening van het mannetje. De overtuiging heeft ook al lang bij me post gevat, dat het mannetje de gevangen prooi aan het wijfje overgeeft, ter verdeling onder de jongen. Zekerheid heb ik daaromtrent nog niet, maar elk volgend bezoek aan een nest kan me die wellicht verschaffen.

Bevindt het wijfje van den aschgrauwen kiekendief zich op de eieren of op de pas uitgekomen jongen, dan laat ze zich niet gemakkelijk verjagen; op het laatste oogenblik pas zoekt ze haar heil in de vlucht. Maar zooals met meer vogels, die zoo vast zitten, het geval is, laat ook de aschgrauwe kiekendief, zoolang het broeden nog niet is aangevangen, de eieren heel licht in den steek.

't Is anders wel iets bijzonders, zoo'n mooien roofvogel van nabij te zien opvliegen en de donkerbruine kleur van rug en borst, den langen gestreepten staart en de witachtige stuitvlek duidelijk te kunnen waarnemen. Niet onbelangrijk is het verschil in kleur tusschen de wijfjes onderling; de bovenkant der vleugels loopt van haast effen donkerbruin tot sterk grijsachtig-geel gevlekt. Maar nog veel grooter is het verschil tusschen de beide geslachten en 't is niet te verwonderen, dat menige buitenman maar moeielijk kan aannemen, dat de twee, geheel verschillend gekleurde vogels, tot één soort gerekend moeten worden.

Zijn de eieren of de jongen in gevaar, dan blijft het angstige vrouwtje, soms bijstaan door het mannetje, doorlopend boven het nest omvliegen, onder het uiten van een vlug „kli-kli-kli”, soms veertien of vijftien maal herhaald. Het arme dier blijft evenwel op aanzienlijke hoogte omzweven; de vrees voor menschen is te diep geworteld om zich lager te wagen. Maar dat is onze eigen schuld!

J. DRJVER.

De illustraties voor dit artikel zijn genomen uit de serie »Roofvogels« van Burdet's stereoscoopplaten »Onze Vogels in 't wilde«; zes series van 12 stereoscoopplaten à f 1.25 de serie, uitgave ten voordeele van de Vereenigingen tot Behoud van Natuurmonumenten en ter Bescherming van vogels. Te verkrijgen aan het Kantoor der Vereenigingen, Rokin 69, te Amst.

IN GAASTERLAND.

EN van de aardigste excursies, die men zoo op één dag van Leeuwarden en desnoods ook van Amsterdam uit doen kan, is ongetwijfeld naar Gaasterland, het Zuid-West hoekje van Friesland.

Deze mooie, boschrijke streek, is de laatste verheffing van 't diluvium, en wordt van de zee gescheiden door eenige heuvelrijen, die een wal vormen, welke een goede bescherming is voor 't achtergelegen land, zoodat op die plaatsen een zware zeedijk gemist wordt, wel is er echter een palenrij in zee, die de golfslag breekt en zoo het te sterke wegspoelen verhindert. Maar over deze z.g.n. Kliffen straks.

Behalve deze merkwaardigheden uit 't oogpunt van een geoloog, is er voor den plantenliefhebber, trouwens voor den natuurvriend in 't algemeen, genoeg merkwaardigs te zien en te vinden. Hij heeft immers ook oog voor 't mooie, golvende landschap vol afwisseling? Laten wij er dus maar eens gauw op uit gaan.

Weliswaar is 't Gaasterland min of meer afgelegen, en is 't bezoek, misschien